

KOMISJONI TEATIS**Suunis töödeldud isendite kohta vastavalt ELi looduslike liikidega kauplemise määrustele**

(2017/C 154/07)

Käesolev suunis peaks aitama ELi liikmesriikidel ja sidusrühmadel hinnata, mis on või ei ole ELi looduslike liikidega kauplemise määruste kohaselt „üle 50 aasta tagasi omandatud töödeldud isend“ (edaspidi „töödeldud isend“), ning seega aitama otsustada, millal kohaldada selliste töödeldud isendite suhtes üldist erandit nõudest hankida nõukogu määruse (EÜ) nr 338/97 ⁽¹⁾ A lisas loetletud liikidesse kuuluvate isendite puhul ELi-sisesel kauplemisel sertifikaat.

Suunist võib kohaldada ka ELi toomisele või EList (re)eksportimisele, kui määruse (EÜ) nr 338/97 lisades loetletud liikidest töödeldud isendite impordi- või ekspordiloa või reekspordisertifikaadi andmise tingimused on leebemad kui muude sama liigi isendite puhul ⁽²⁾.

Kuna töödeldud isendi määratluse alla võib kuuluda palju eri esemeid, on see suunis ette nähtud vaid juhiseks, mis aitab otsustada, kas tegu võib olla töödeldud isendiga. Kui on kahtlusi, kas ese kvalifitseerub töödeldud isendiks või mitte, tuleb ohustatud looduslike looma- ja taimeliikidega rahvusvahelise kauplemise konventsiooni (CITES) korraldusasutusele esitada kauplemissertifikaadi taotlus ELi-sisese kauplemise jaoks.

Suunise on koostanud Euroopa Komisjon ja ühehäälselt heaks kiitnud CITESi pädevate korraldusasutuste eksperdirühm.

Suunises on näidatud, kuidas komisjon tõlgendab määrust (EÜ) nr 338/97 ja millised meetmed on tema arvates parim tava. See peaks aitama riikide ametiasutustel, kodanikel ja ettevõtetel kohaldada ELi looduslike liikidega kauplemise määrusi. ELi õiguse siduva tõlgendamise pädevus on ainult Euroopa Liidu Kohtul.

Mõni ELi liikmesriik või kolmas riik võib esemetele, millega tohib või ei tohi kaubelda, kohaldada ka karmimaid kontrollimeetmeid. Seetõttu tuleb enne töödeldud isendi transporti tutvuda sihtriigis kehtivate eeskirjadega.

1. Sissejuhatus

1.1. Mõiste „töödeldud isend“ määratlus on esitatud määruse (EÜ) nr 338/97 artikli 2 punktis w:

„töödeldud isendid, mis on omandatud enam kui 50 aastat tagasi – isendid, mis on nende loomulikust töötlemata olekust oluliselt muudetud kas eheteks, kaunistusteks, kunsti- või tarbeesemeteks või muusikainstrumentideks enam kui 50 aastat enne käesoleva määruse jõustumist ⁽³⁾ ning mis asjaomase liikmesriigi korraldusasutuse veendumuse kohaselt on sellisena omandatud. Selliseid isendeid loetakse töödelduks üksnes siis, kui nad ilmselt kuuluvad ühte eespool mainitud kategooriatest ega vaja oma otstarbe täitmiseks enam edasist nikerdamist ega käsitsi või tööstuslikku töötlemist.“

Töödeldud isenditeks kvalifitseeruvaid esemeid nimetatakse tavakeeles antiikesemeteks.

Käesolevat suunist saab kohaldada kõigil juhtudel, mille korral kohaldatakse ELi looduslike liikidega kauplemise määruste kohast töödeldud isendi määratlust, ehk kui kohaldatakse:

- määruse (EÜ) nr 338/97 artiklit 4 ühendusse sissetoomise kohta;
- määruse (EÜ) nr 338/97 artiklit 5 ühendusest eksportimise ja reeksportimise kohta;
- määruse (EÜ) nr 338/97 artiklit 8 ELi-sisese äritegevuse kontrollimise sätete kohta;

⁽¹⁾ Nõukogu 9. detsembri 1996. aasta määrus (EÜ) nr 338/97 looduslike looma- ja taimeliikide kaitse kohta nendega kauplemise reguleerimise teel (ELT L 61, 3.3.1997, lk 1) ning selle rakendusmäärused.

⁽²⁾ Vt määruse (EÜ) nr 338/97 artikli 4 lõike 5 punkti b ja artikli 5 lõike 6 punkti i.

⁽³⁾ „50 aastat enne käesoleva määruse jõustumist“ tähendab enne 3. märtsi 1947.

- komisjoni määruse (EÜ) nr 865/2006 ⁽¹⁾ artikli 62 lõiget 3 määruse (EÜ) nr 338/97 artikli 8 lõigete 1 ja 3 nõuetega seotud üldiste erandite kohta.

- 1.2. Ülalnimetatud töödeldud isendi määratluse kohaselt peab asjaomase liikmesriigi korraldusasutus olema veendunud, et ese saadi määratlusele vastavatel tingimustel.

Määratluse saab jagada järgmisteks kriteeriumideks, mille kõigi täitmist tuleb hinnata:

- ese on valmistatud enne 3. märtsi 1947;
- eset on selle loodusliku olekuga võrreldes oluliselt muudetud;
- ese on selgelt ehe, kaunistus, kunstiteos, tarbeese või muusikariist ning see ei vaja oma otstarbe täitmiseks enam edasist nikerdamist ega käsitsi või tööstuslikku töötlemist;
- liikmesriigi korraldusasutus on veendunud, et ese on saadud sellisena.

Suunises käsitletakse neid kriteeriume, vastates järgmistele küsimustele:

- a) kuidas hinnata, kas töödeldud isend on valmistatud enne 3. märtsi 1947;
- b) kuidas hinnata, kas isendit on tema loodusliku olekuga võrreldes oluliselt muudetud, et teha sellest ehe, kaunistus, kunstiteos, tarbeese, mööbliese või muusikariist, ning et see ei vaja oma otstarbe täitmiseks enam edasist nikerdamist ega käsitsi või tööstuslikku töötlemist;
- c) kuidas hinnata, kas muutmise määr on piisav, et oleks täidetud nõue „ei vaja oma otstarbe täitmiseks enam edasist nikerdamist ega käsitsi või tööstuslikku töötlemist“;
- d) kuidas hinnata, kas liikmesriigi korraldusasutus saab olla veendunud, et ese on saadud töödeldud isendi määratlusele vastavana.

2. Hindamine, kas töödeldud isend on valmistatud enne 3. märtsi 1947

- 2.1. Ese peab olema valmistatud või töödeldud enam kui 50 aastat enne määruse (EÜ) nr 338/97 jõustumist, st enne 3. märtsi 1947.
- 2.2. Eset, mida on enne 3. märtsi 1947 ümber töödeldud, võib pidada töödeldud isendiks, mille suhtes kohaldatakse erandit, kui see vastab teistele töödeldud isendi määratluse tingimustele.
- 2.3. Ese, mida on töödeldud või ümber töödeldud pärast 1947. aastat, ei vasta määratlusele ka siis, kui algmaterjal pärineb varasemast ajast kui 3. märts 1947. Näiteks ei vasta erandi tegemise nõuetele 1947. aastale eelnevast ajast pärinevast elevandiluust tehtud piljardikuulist 1960ndatel valminud jalutuskepi käepide. Teine näide on ese, mis on tehtud 1947. aastale eelnevast ajast pärit puidust, aga pärast 3. märtsi 1947.
- 2.4. Isik, kes on omandanud eseme(d) enne 3. märtsi 1947, ei pea olema praegune omanik.

3. Hindamine, kas isendit on tema loodusliku olekuga võrreldes oluliselt muudetud, et teha sellest ehe, kaunistus, kunstiteos, tarbeese, mööbliese või muusikariist

- 3.1. Muutmise eesmärk teha isendist ehe, kaunistus, kunstiteos, tarbeese või muusikariist peab olema selgelt arusaadav. Peale selle ei tohi ese vajada oma otstarbe täitmiseks täiendavat nikerdamist ega muud töötlemist.
- 3.2. Nende tingimuste täitmist saab hinnata ainult igal üksikjuhul eraldi (vt ka 4. jaotis).
- 3.3. Töödeldud isendiks kvalifitseerumiseks peab looma osa (nt hammas, võhk, sarv, nahk, luu või kilp) olema selle loodusliku olekuga võrreldes märgatavalt muudetud: nikerdatud, graveeritud või muudetud kujuga.
- 3.4. Poleerimine või teise materjali külge kinnitamine ei tee esemest töödeldud isendit.

⁽¹⁾ Komisjoni 4. mai 2006. aasta määrus (EÜ) nr 865/2006, millega kehtestatakse looduslike looma- ja taimeliikide kaitset nendega kauplemise reguleerimise teel käsitleva nõukogu määruse (EÜ) nr 338/97 üksikasjalikud rakenduseeskirjad (ELT L 166, 19.6.2006, lk 1).

- 3.5. Isendi muutmine peab olema tagasipööramatu. Samuti peab selgelt puuduma huvi ja kavatsus kasutada seda muuks otstarbeks.
- 3.6. Elevantiluu puhul tähendab see seda, et töötlemata võhad ega selle tükid (mis võivad olla poleeritud, aga mitte nikerdatud ega graveeritud), mis kas on või ei ole kinnitatud kolju külge, ei kvalifitseeru töödeldud isendiks⁽¹⁾. Et võhk või selle osa kvalifitseeruks töödelduks, peab vähemalt 90 % selle pinnast olema nikerdatud või graveeritud. Väike nikerdus, graveering või märgistus pinnal, kui võha kuju jääb peamiselt ikkagi sarnaseks oma loodusliku olekuga, ei tee sellest töödeldud isendit.
- 3.7. Ninasarviku sarve või selle osa, mida katab väike nikerdus, graveering või märgistus, aga mille üldine kuju on üldjoontes sama mis looduslikult, ei peeta töödelduks.
- 3.8. Kui ninasarviku sarve või selle osasse on süvistatud kell, tindipott, baromeeter või teine objekt, aga sarv on muidu peamiselt muutmata ja/või on suunise punkti 5.6 kohaselt võimalik sõltumatult tõendada selle kunstilise väärtuse puudumist, ei peeta seda töödeldud isendiks. Arvestada tuleb ka ELi juhenddokumenti ninasarvikusarvede ekspordi, reekspordi ja impordi ning liidusisese ninasarvikusarvedega kauplemise kohta⁽²⁾.
- 3.9. Koljusid, skelette (ühes või mitmes tükis) ja üksikluid, mis on puhastatud, krunditud, poleeritud, alusele paigaldatud või muul viisil prepareeritud, ei käsitata töödeldud isenditena. Näiteks ei ole puidust plaadile või alusele paigaldatud koljud ja sarved (sh ühes tükis) töödeldud isendid.
- 3.10. Topis – näiteks linnutopis alusel – vastab üldjuhul töödeldud isendi määratluse kriteeriumile, mille kohaselt see peab olema looduslikust olekust oluliselt erinevaks muudetud (vt Euroopa Kohtu kohtuasi C-154–2).
- 3.11. Suunise I lisas on näiteid esemete kohta, mis on küll omandatud valmiskujul enne 3. märtsi 1947, aga mis ei kvalifitseeru töödeldud isenditeks, sest neid ei ole piisavalt muudetud.
- 3.12. Suunise II lisas on näiteid (sageli kaubeldavate) esemete kohta, mis on omandatud valmiskujul enne 3. märtsi 1947 ja mis kvalifitseeruvad töödeldud isenditeks, sest neid on piisavalt muudetud.
4. **Hindamine, kas muutmise või ümbertöötlemise määr on piisav, et nõue „ega vaja oma otstarbe täitmiseks enam edasist nikerdamist ega käsitsi või tööstuslikku töötlemist“ oleks endiselt täidetud**
- 4.1. Üldjuhul töödeldud isendeid ümber töödelda ei saa ja need peavad pärast 3. märtsi 1947 olema jäänud algsele töödeldud kujule, olenemata kasutatud materjali vanusest⁽³⁾.
- 4.2. Ei ole aga mõeldav, et esemed säiliksid sajandeid algses seisundis, mistõttu on lubatud antiikesemete renoveerimisega seotud seaduslik äritegevus. Renoveerimise käigus ei tohi muuta eseme algset otstarvet.
- 4.3. Kui ümbertöötlemisel kasutatakse CITESi loetellu kuuluvat materjali, mis on omandatud pärast 3. märtsi 1947, ei kvalifitseeru ese enam töödeldud isendiks. Näiteks Brasiilia dalbergia (*Dalbergia nigra*) põranda- või seinalaudadest uue kitarri kõlakasti tegemine ei ole renoveerimine. Samuti ei hõlma määratlus kahest kahjustada saanud esemest ühe terve tegemist. Kui näiteks võtta kaks kahjustada saanud teekarpi osadeks ja teha nende tervetest osadest üks uus teekarp, ei vasta see määratluse tingimustele.

⁽¹⁾ CITESi resolutsioon Conf. 10.10 (muudetud 17. KOKil): a) mõiste „töötlemata elevantiluu“ hõlmab kõiki terveid elevantivõhkasid, mis on poleeritud või poleerimata ja mis tahes kujuga, ning kõiki tükeldatud elevantivõhkasid, mis on poleeritud või poleerimata ja mis tahes viisil algsest kujust erinevad, välja arvatud töödeldud elevantiluu; b) mõiste „töödeldud elevantiluu“ hõlmab elevantiluid, mis on kas osaliselt või täielikult nikerdatud, töödeldud või millele on antud uus kuju, aga mitte terveid võhkasid mis tahes kujul, välja arvatud siis, kui kogu nende pind on nikerdatud.

⁽²⁾ KOMISJONI TEATIS Juhenddokument ninasarvikusarvede ekspordi, reekspordi ja impordi ning liidusisese ninasarvikusarvedega kauplemise kohta (2016/C 15/02)

⁽³⁾ Vt suunise punktid 2.2 ja 3.1.

- 4.4. Kui eset remonditakse CITESi loetelu materjale kasutamata, on töödeldud isendi määratluse tingimused täidetud. Kui näiteks vahetada välja CITESi loetellu kuuluva kilpkonnaliigi kilbist tehtud antiikse teekarbi messinghinged, on määratluse tingimused täidetud, kui karp vastab ka muudele tingimustele.
- 4.5. Palju esemeid renoveeritakse või remonditakse teiste parandamatult kahjustatud esemete materjali abil, et saada üks korralik eksemplar. Kui selleks kasutatakse CITESi loetellu kuuluvat materjali, peab see pärinema ajast, mil liik ei olnud veel CITESi konventsiooni loetelus. Ainult selliselt renoveeritud või remonditud ese vastab endiselt töödeldud isendi määratlusele. Kui näiteks elevantiluust inkrustatsiooniga mööblile on vaja kahjustuse kõrvaldamiseks paigaldada uus elevantiluust inkrustatsioon ja selleks kasutatav elevantiluu pärineb ajast, mil liik ei olnud veel CITESi konventsiooni loetelus (st konventsioonieelsest ajast), võib seda tegevust nimetada renoveerimiseks ning ese võib endiselt kvalifitseeruda töödeldud isendiks, kui see vastab ka teistele asjaomastele nõuetele. Samamoodi võib ühest teekarbist võetud konventsioonieelse kilpkonnakilbi kasutamine teise teekarbi renoveerimiseks kvalifitseeruda renoveerimiseks, mitte ümbertöötlemiseks.
5. **Hindamine, kas liikmesriigi korraldusasutus saab olla veendunud, et ese on saadud töödeldud isendi määratlusele vastavana**
- 5.1. Tõendamine, et konkreetne ese vastab töödeldud isendi määratlusele, on selle omaniku või müüja kohustus.
- 5.2. Kui korraldusasutus saab taotluse, uurib ta ELi looduslike liikidega kauplemise määrusi, käesolevat suunist, muid asjakohaseid liigi kohta avaldatud suuniseid ja varasemaid kohtuasju, et teha kindlaks, kas ese kvalifitseerub töödeldud isendiks.
- 5.3. Korraldusasutuse jaoks piisab, kui töödeldud isendi vanust ja ehteks, kaunistuseks või kunstiteoseks kvalifitseerumist kinnitab valdkonna ekspert (v.a punktis 5.6 nimetatud juhud). See isik võib olla antiigispetsialist, muuseumi kuraator või keegi teine, keda tunnustab asjaomane kutse- või esindusorganisatsioon vms. See võib olla isik, kes on seotud asjaomase eseme kasutamisega ärieesmärkidel, juhul kui tal on olemas vajalikud teadmised.
- 5.4. Mõni liikmesriik võib kasutada eseme vanuse ja ehteks, kaunistuseks või kunstiteoseks kvalifitseerumise küsimuses kindlaksmääratud isikute teenust, nii et taotlejad peaksid seda korraldusasutuselt järele uurima.
- 5.5. Et tõendada CITESi korraldusasutusele eseme vanust, võib omanik esitada ka kuupäeva kandva ostudokumendi originaali või ajakirjaartikli, kus on eseme foto või üksikasjalik kirjeldus.
- 5.6. Kui korraldusasutus ikkagi kahtleb eseme vanuses või selles, kas see kvalifitseerub ehteks, kaunistuseks või kunstiteoseks (eriti kui tegu on väga ohustatud liigiga, nagu elevant, ninasarvik või tiiger), ja/või kahtlustada võib sihilikku nõuete eiramist, võib korraldusasutus otsustada sõltumatu hindamise kasuks. Hindaja peab olema ekspert, kes ei ole seotud asjaomase esemeäriotstarbelise kasutamisega. Seda ei tohi teha näiteks eseme ostja, müüja ega muu vahendaja (nt oksjonikorraldaja).
- 5.7. Eseme vanuse selline sõltumatu hindamine võib hõlmata ka teaduslikku hindamist (nt radiosüsiniku meetodil). Sellise täiendava sõltumatu hindamise nõudmisel tuleb aga arvestada, et ka siis võib täpse vanuse teadasaamine raskeks osutuda ja selleks võib olla vaja esemest suurt tükki, mis võib seda kahjustada ning vähendada selle kunstilist ja rahalist väärtust.
- 5.8. Topiste (eriti röövlinnutopiste) vanust on raske määrata ja on keeruline tõendada, et need olid valmiskujul olemas juba enne 3. märtsi 1947. Topiste renoveerimine teeb tõendamise veelgi raskemaks. Et renoveeritud topis saaks kvalifitseeruda töödeldud isendiks, tuleb korraldusasutusele esitada piisav tõendusmaterjal selle algse töödeldud kuju kohta omandamisel.
- 5.9. Korraldusasutused võivad nõuda või kehtestada hindamisel lisameetmeid, nii et taotleja peab taotluse esitamisel veenduma, et kogu vajalik teave on esitatud.
-

*I lisa***NÄITEID ESEMETE KOHTA, MIS EI KVALIFITSEERU TÖÖDELDUD ISENDIKS**

Nikerdamata võhad või nende osad, mis on antiikeseme osad, ei kvalifitseeru töödeldud isendiks. Selliseid esemeid on tehtud ka ninasarviku sarvest, narvali sarvest ja tiigri küünistest.

Seda elevandivõhka ei kata vähemalt 90 % ulatuses nikerdused ega graveeringud, mistõttu ei ole see töödeldud isend.

Kaubanduses on sageli näha terveid merikilpkonna kilpe, aga need ei ole töödeldud isendid, v.a juhul, kui nende sees on ka kilpkonna topis. Kilbi lakkimine ja/või poleerimine ei ole töötlemine. Samuti ei ole töötlemine esemele kinnituste lisamine, et seda saaks seinale panna.

Saagrai nokis ei ole töödeldud isend.

Narvali sarv ja vaala hambad ei ole töödeldud isendid. Ent vt nikerdatud teos jaos „Kunstiteosed“.

Ninasarviku sarv ja muud A lisas loetletud liikide sarved ja/või pealuud, mis on kinnitatud puidust plaadile, ei ole töödeldud isendid. Erilist tähelepanu tuleb pöörata ninasarviku sarvedele, mida sageli ostetakse ja müüakse (tihti kaalukaubana) väga kallilt, et kasutada neid ebaseaduslikul rahvameditsiiniturul. Töödeldud isendid ei ole ka muud ninasarviku sarvest tehtud esemed, mida ei ole kuigi palju muudetud, kuid neisse on näiteks süvistatud muid esemeid (kell, tindipott, baromeeter vms).

Tiigri küünistest ja hõbedast käevõru. Kuna tiigri küünised ise on töötlemata, st looduslikul kujul, ei ole tegu töödeldud isendiga.

II lisa

NÄITEID ESEMETE KOHTA, MIS TÕENÄOLISELT KVALIFITSEERUVAD TÖÖDELDUD ISENDIKS

1. jagu. Ehted ja kaunistused
2. jagu. Kunstiteosed
3. jagu. Tarbeesemed
4. jagu. Muusikariistad

1. jagu. Ehted ja kaunistused

Elevandiluust nikerdatud käevõrud, kui need on valminud enne 1947. aasta märtsi. Sageli väidetakse ka uute käevõrude puhul, et tegemist on antiikesemetega, ja neid tuleb enne nende müügis kokkuleppimist hoolega uurida. Töötlemist ennast ei saa ajaliselt tuvastada, mistõttu on vaja eseme vanuse määramiseks esitada dokumentaalne tõendusmaterjal.

Elevandiluust nikerdatud pärlid – käevõrudega samad põhjused

2. jagu. Kunstiteosed

Ninasarviku sarvest nikerdatud rituaalne kann. Vanuse määravad tavaliselt antiigivaldkonna eksperdid. Enamik selliseid mainekate kauplejate poolt kaubeldavaid kanne pärineb 18. sajandist ja varasemast ajast.

Üle 90 % pinnast graveeringuga kaetud elevandivõhk tõenäoliselt kvalifitseerub töödeldud isendiks.

Elevandiluust nikerdatud kujuke.

Ninasarviku sarvest rituaalne lusikas.

Topised (vt ka punktis 5.8 esitatud nõuanded renoveerimise kohta)

Vaalahambast nikerdatud teos (hamba pinnale graveeritud pilt ja/või kiri; graveering pigmendiga esile toodud)

3. jagu. Tarbeesemed

Käekotid, kingad, rahakotid, kellarihmad jne. Tavaliselt tehtud krokodilli- või maonahast.

Alligaatorinahast naisteking. Väga populaarne. Selliseid 1930ndatel valmistatud kingi on veel väga palju. Tavaliselt müüakse erikauplustes, tänapäeval üha enam internetis.

Riideesemed. NB! Nende vanust on äärmiselt keeruline määrata ja kui nende sildil ei ole märgitud kuupäeva või ei ole nende vanust võimalik määrata ettevõtte andmete alusel, võiks konsulteerida moeekspertidega.

Teekarp, mis on sageli tehtud merikilpkonna kildist või sisaldab Brasiilia dalbergiast või elevantiluust inkrustatsiooni.

Mööbel, mis on tehtud palisandrist (dalbergiast) või mis sisaldab elevantiluust inkrustatsiooni.

Elevantiluust piljardikuulid. NB! Nendega kaubeldakse sageli, aga ümbertehtuna vihmavarju või jalutuskepi käepidemeks. Kui selline ümbertöötlemine on toimunud pärast 3. märtsi 1947, ei ole need enam töödeldud isendid.

Elevantiluust jalutuskepikäepidemed, mis on sageli tehtud 18. või 19. sajandil. Suusõnalisele kinnitusele nende vanuse kohta ei tohi aga toetuda, sest need on sageli ümber tehtud teistest elevantiluust esemetest ja seetõttu uuema aja tooted.

Elevandijalast vihmavarjuhoidja, mis on taksidermist töödeldud ja vooderdatud muu materjaliga, on töödeldud isend.

Tiigrinahast vaip, kui see on pargitud. Kui vaip on parkimata, aga selle küljes on endiselt looma pea, mida on töödeldud taksidermist, peetakse seda tõenäoliselt töödeldud isendiks. Kui küljes on ka küünised ja hambad, jääb selline vaip, peatopis või terviktopis ikkagi töödeldud isendiks.

Kilpkonna kilbist teekarp, millel on puidust pea ja jalad ning muudetud sisemus, tõenäoliselt kvalifitseerub töödeldud isendiks.

4. jagu. Muusikariistad

Torupillid, millel on sageli elevandiluust võrud. Ka teistel puupuhkpillidel (nt klarnetitel) võib olla elevandiluust võrusid.

Antiikklaaverid, millel on peaaegu alati elevandiluust klahvid, aga võimalik, et ka elevandiluust inkrustatsioon või palisandrist ornamendid. NB! Antiikesemete renoveerimisel kasutatakse sageli müügikõlbmatutest klaveritest pärit elevandiluust asendusklahve.

Keelpillid (kitarrid jms) sisaldavad sageli elevandiluust inkrustatsiooni roobil, sõrmlaul ja pingutitel (nupud, mille külge on kinnitatud keeled ja mille abil neid pingutatakse). Ka nende kõlakast (esi- või tagakülg) võib olla tehtud Brasiilia dalbergiast.